

Grafiti in poslikave

Mateja Sever, akad. slik., mag. um. / Osnovna šola Gabrovka - Dole

Zakaj je poslikava stene privlačnejša od individualnega likovnega izdelka na papirju, ki je razstavljen v šolski jedilnici? Slikanje na steno je v bistvu prazgodovinsko početje. Ljudje so že od pamtiveka v različnih tehnikah označevali stene, bodisi v jamah, piramidah, katakombah, javnih kopališčih ali ritualnih prostorih. Stene so vedno najbolj „pri roki“, pa naj gre za vrisovanje (gravuro), pršenje, risanje s pigmenti ali fresko. Učenci v šoli so za grafitarsko delo vselej motivirani. V glavnem zato, ker je tako delo bolj družbeno angažirano, bolj vidno in izpostavljeno, bolj del družbenega prostora. Starejši učenci si že razvojno želijo navzven, v širjenje svojega maneverskega in bivalnega okolja. Želijo pustiti svoj pečat, svoj zapis, svoje sporočilo. Želijo se pokazati, spreminjati svet s svojimi idejami in delovati širše.

GRAFFITI ART

Umetnost grafitov je družbeno angažirana umetnost, ki jo imenujemo tudi *street art*. To je likovno delo na javnem prostoru z določenim sporočilom, ki je največkrat družbenokritično, predvsem pa družbeno angažirano,

ne toliko lirično ali osebnoizpovedno. Avtorji grafitov so „ljudje z ulice“, spregledani in neuveljavljeni artisti, ki se sicer nimajo za klasične umetnike, ampak propagirajo subkulturo, življenje in vrednote ulice.

Grafiti so način človekovega izražanja ter predstavljajo njegovo željo in potrebo po komuniciranju. So del sodobnega javnega življenja ter predstavljajo anonimen in zato tudi razmeroma varen javni medij. Sama beseda grafit je slengovski izraz in izvira iz grške besede *graphein*, kar pomeni pisati. Izraz *sgraffio* pa pomeni risati oziroma čečkati na javno površino. Grafitiranje pokriva široko polje, od enostavnih potez, podpisov do kompleksnejših slikarskih kompozicij.

Grafiti so po definiciji oblika vizualne komunikacije, pri kateri posameznik ali skupina (običajno nelegalno) označuje javne površine. Najznačilnejša oblika grafitu je stiliziran simbol ali beseda, narejena s sprejem na mestnih zidovih, podzemnih železnicah ali vlakih. Grafitu lahko razumemo kot adrenalinski in uporniški klic po pozornosti, kot označevanje teritorija in širjenje simbolov z določeno vsebino, lahko pa jih razumemo tudi kot

vizualno umetnost. Ko so grafiti postali priljubljeni, se je dejavnost grafitarjev preselila tudi v galerije, dobivali so naročila za poslikavo velikih površin (tako imenovani *murali*) in stereotip grafitarstva kot preganjanega marginalnega početja uličnih tolp se je spremenil v navdušeno in načrtno oblikovanje tako imenovane *urban landscape* (mestne krajine). Predvsem ameriška in evropska mesta so se začela bohotiti v barvito posprejanih zidovih, ograjah, avtobusih. Avtorji grafitov so postali glavni akterji urbane umetniške scene in priznani likovni umetniki, medtem ko ponekod še danes grafitarstvo preganjajo kot nezakonito početje.

KAKO MOTIVIRAJO GRAFITI

Slikanje na steno je v bistvu prazgodovinsko početje. Ljudje so že od pamtiveka v različnih tehnikah označevali stene, bodisi v jamah, piramidah, katakombah, javnih kopališčih ali ritualnih prostorih. Stene so vedno najbolj

„pri roki“, pa naj gre za vrisovanje (gravuro), pršenje, risanje s pigmenti ali fresko.

Zakaj je poslikava stene privlačnejša od individualnega likovnega izdelka na papirju, ki je razstavljen v šolski jedilnici? Učenci so za grafitarsko delo vselej motivirani. Motivira jih najprej zato, ker je drugačno od običajnega šolskega dela. Delajo z drugačnimi likovnimi sredstvi (spreji in šablone), delajo zunaj, ne v razredu, delajo drugače kot drugi, in to daje delu pomembnost. Motivira jih tudi zato, ker je delo skupinsko in ni teže osebne odgovornosti. Če sami nimajo ideje, jo lahko pričakujejo od drugih, potem pa sami dobijo novo in tako se razpletajo skice in načrti. Če ne vedo, kako bi speljali kakšno stvar, lahko dobijo nasvet ali pomoč od sošolcev. Motivira pa jih, sklepam, tudi zato, ker je tako delo bolj družbeno angažirano, bolj vidno in izpostavljeno, bolj del družbenega prostora. Starejši učenci si že razvojno želijo navzven, v širjenje svojega manevrskega in bivalnega okolja. Želijo pustiti svoj pečat, svoj zapis, svoje

Grafit na zidu pred OŠ Gabrovka-Dole, detajl

sporočilo, del sebe. Želijo se pokazati, spreminjati svet s svojimi idejami in delovati širše.

SKUPINSKO DELO

Že več kot deset let se v sklopu izbirnih predmetov pri likovni umetnosti ukvarjam s poslikavami notranjih in zunanjih sten naše šole in objektov v njeni okolici. Vsako leto s starejšimi učenci poslikamo del šolske stene, zidu ali ograje. Ne glede na motiv ali tehniko (razpršilci, šablone, čopiči) je poslikava šole velik motivator za osebni angažma, delo pa je vedno skupinsko. Grafit je rezultat skupnega sodelovanja in načrtovanja, zato je izredno zahteven, hkrati pa seveda koristen. Učenci si delo razdelijo, vsak načrtuje svoj del slike, poskrbeti pa morajo tudi za to, da vsi deli skupaj delujejo kot celota. Zato gre veliko časa za načrtovanje, skiciranje in priprave. Pri motivih je običajno potrebno usmerjanje, saj ni lahko desetih idej združiti tako, da delujejo kot ena slika. To je pri skupinskem grafitu v resnici najtežji del, prav zato pa najbolj zanimiv in ustvarjalen. Če je povezava številnih motivov uspešna, ostalo delo steče zelo hitro.

„NALEZLJIVOST“ SKUPINSKEGA USTVARJANJA

Velikokrat se zgodi, da se želijo poslikavi pridružiti tudi drugi učenci, ki sicer niso del skupine in niso vpisani v izbirni predmet. Take učence vselej povabimo zraven in jim odmerimo kak del stene. Sodelovanje s takšnimi „prostovoljci“ prepustim kar učencem samim. Brez skrbi, da nadzorujejo delo povabljenih in ga znajo tudi pohvaliti. Počutijo se odgovorne za skupno delo in za rezultat. Opazno so ponosni na svoj projekt, sploh če njih cela šola hodi gledat.

Tako „nalezljivost“ za sodelovanje pri nečem skupnem in ustvarjalnem opažam vsako leto, čeprav učenci že poznajo naše projekte in od njih slišimo tudi komentarje: „Spet nekaj malajo...“ Pa vendarle si ostali učenci želijo biti vsaj malo del tega, kar počnemo. Zanimiv fenomen, ki je včasih samo „firbcanje“ okrog vogalov, včasih pa globlja želja, da bi pripadali nekam, kjer se nekaj dogaja, da bi prispevali k nečemu, kar bo lepo in kar bo ustvarjeno skupaj. Morda še bolj tisto drugo, kajti učenci radi delajo skupaj. To je dejstvo, ki ga v šoli ne smemo pozabiti.

Grafit na zidu, detajl 1

Koliko energije je lahko v skupnem delu, vedo samo tisti, ki se tega lotevajo. Velikokrat pa se skupinskemu delu izognemo, ker zahteva prav toliko več energije s strani učitelja, kolikor je več tudi daje.

POSLIKAVE NA ŠOLI

Najzahtevnejši projekt je bila zagotovo balkonska ograja na POŠ Dole, ki jo sestavlja šest kovinskih plošč. Te smo sneli in jih preselili na šolsko podstreho. Položili smo jih eno poleg druge na stolice in z akrilnimi barvami za zunanje površine poslikavali ploščo za ploščo. Upodobili smo štiri letne čase, ki so med seboj povezani z veliko sončnico na sredini. Ograja se na prenovljeni rumeni fasadi opazi že od daleč.

Najstarejši projekt med poslikavami je zid pred Osnovno šolo Gabrovka. Je zelo dolg, grobo ometan in se dviga od enega do treh metrov višine. Zid je bilo treba s premazom pripraviti za poslikavo. Del grafitu je bil narejen z razpršilci brez šablone, najzvirnejša in realistično odlično izvedena pa je gotovo podoba dekleta, ki riše s kredo po tleh in daje vtis, da je naslikala cel grafit. Motiv v srednjem delu ni bil preveč izviren – učenci so na vsak način želeli, da damo noter napis. Vendar so uspeli črke narediti v „grafitarskem“ slogu, tako da delujejo kot likovni element, ne samo kot napis.

Grafit na zidu, detajl 2

Poslikava vrtno lopa na igrišču je bila proti koncu šolskega leta dobrodošel projekt. Učenci se nasploh radi zadržujejo tam, ko čakajo na šolske prevoze. Lopa je že stara in v slabem stanju, zato smo jo želeli popestri-

ti. Zaradi neravnih površin smo izbrali zelo enostavno poslikavo, velika navpična barvna polja z vmesno črno-belo šahovnico. Sedaj lopa deluje povsem drugače, zelo živahno in nikakor ne staro.

Zadnji projekt pa je bila poslikava notranjih šolskih sten, za katere smo kot motiv izbrali mandale – okrogle simetrične slike s središčem in stiliziranimi rastlinskimi motivi. Zastavili smo ga precej ambiciozno, površine so bile velike, mandale drobne in polne detajlov, slikanje pa zamudno, ker je terjalo natančnost in koncentraci-

jo. Uporabili smo lestev in veliko krpic, ker je barva s palet ves čas kapljala na tla. Slikali smo dobra dva meseca in vendarle uspeli končati načrtovano.

SKLEP

Pri poslikavi našega šolskega okolja smo se odločili za pretežno klasične motive in tehnike. Šola stoji v vaškem okolju, zato je povezava z naravnimi in krajinskimi motivi bolj logična kot z urbanimi elementi (nebotičniki, bloki, avtobusi). Prav tako se z okolico bolje poenotijo tehnike s čopičem kot z

razpršilci in šablonami. Kar je pri naših poslikavah ostalo od grafitarstva, je slikarski poseg v javne površine in želja po sporočanju na prosocialen način. Pa seveda skupno delovanje in timsko delo.

<https://www.britannica.com/art/graffiti-art.html>

<http://projekti.gimvic.org/2011/2b/grafiti/tehnike/tehnike.html>

<https://www.smashingmagazine.com/2008/09/tribute-to-graffiti-50-beautiful-graffiti-artworks/html>